

Сшојан Бербер
ТРИФУНЕЈА

*НАГРАДА „МИЛОШ ЦРЉАНСКИ“
2002/2003.*

Сшојан Бербер

ТРИФУНЕЈА

РОМАН

ПРОМЕТЕЈ

Нови Сад

ТРИФУНЕЈА 1

Глава прва

1.

Рођен сам 1903, четрнаестог дана месеца вељаче, у знаку водолије.

До своје двадесет и пете године живео сам у Мушковцима, под Велебитом. Село је растрчано, најдуже у том крају. Од моје куће у средини села, до Обровца можда има десет километара. С једне стране, с леђа, налази се високи и стрми Велебит, с друге стране, према реци, диже се врлетна и брдовита Буковица.

Изнад реке Зрмање постоји и Обровчина, неке црвоточне зидине. Причало се да је Стојан Јанковић отуда истерао Турке. Нешто јунаштвом, нешто преваром. Веле, ставио обноћ благу на рогове свеће, па их ужегао, а Турци мислили да су то све Стојанови ратници, па што од страха, што од Стојановог јуриша, побегли преко Презида. А дотад се нису дали макнути. Отерао их Стојан све до Удбине, у Лику. Кажу да има у камену усечено докле их је гонио, али ја то нисам видео.

До Обровца смо ишли пешке, по слабом уском путу, поред Зрмање. И свиње смо њиме гонили на пијацу. И пазили да не нагазимо на змију кад у пролеће крене на сунце. На змију сунчаницу, како смо је звали.

Срби су у Мушковце дошли, причали су наши стари, од Босне и Херцеговине. А било их је изгледа и од раније овде, још из времена краља Милутина, који је градио манастир

у Крупи за наше људе. Име селу дошло је, ваљда, што су у њему некад живели све сами мушкарци, избегли од Турака, а после се прикључиле и жене.

Крупа и Голубић, други, постоје и данас, кад се иде преко Лике у Босну. А на том путу има и других сличних имена, као и на путу преко Динаре у Ерцеговину; људи су се, на тој тремеђи, стално вртели, кружно, па су собом вукли и имена својих насеља као какву амајлију.

У нашим Мушковцима није било католика. Све беху православци, као и у суседним селима, у Билишанима, у Голубићу и Крупи. Православни и католици измешани су доле, од Обровца према Задру. Они су нас звали Влајима, ми њих Бодулима. Волели се нисмо, али смо се трпели, тада. Ми имали козе и овце, они рибу и вино. Трампили смо.

Слабо смо се и женили и удавали међусобно. Православке су некад и одлазиле за католике, али католикиње ретко за нашег човека. А и наша кад уђе у њихову кућу, више није наша. Одроди се, заборави где је одрасла.

У нашој породици било је дванаесторо деце. Ја био најстарији. Данас смо живи само ја и једна сестра. Остали нису дорасли ни до чобанских станова. Све их помориле болести и немаштина. Или су умирали на рођењу.

Отац Миле био се приженио у Миланке, за девојку Љубицу која није имала део пете, па је сматрана као фалична. Од бабе је отац добио дан луке и краву, што му је добро дошло јер је помагао браћу Шпиру и Јуришу, који су остали са мајком код куће. Један је имао седам, други пет година.

Имаће Миланака је било добро. Љубица беше вредна, али је брзо умрла. Ваљда од упале плућа, од чега се највише и умирало по Велебиту и Буковици. Таћа се онда врати кући и узме моју матер Мику, удовицу. Он удовац, она удовица, таман једно за друго. Само што је она већ имала са првим мужем троје деце.

Мику је мој ћаћа, изгледа, знао од раније, али о томе није волео да прича. Кад га запитам, он заћути или окрене реч на другу страну.

Мајка ми је била из Жегара, од Зелића. Није имала готово ништа, али беше лепушкаста. Њену кћер, узме касније стриц Шпиро, па смо и даље живели сви заједно у истој кући. Спојили две куће чељади у једну. Читава задруга. Ту су браћа и сестре, полубраћа и полусестре, стричеви и стрине, а отац Миле дође као глава куће.

Отац видео да децу не може исхранити радом и знојем, па се дао у трговину. Чувао је и продавао благо: овце, козе и волове. Сваког четвртка, у Обровцу, куповали су их Арбанаси који су долазили из Задра, товарили благо у брод и возили морем чак у Скадар. Арбанаси су били богати. Имали су и гониче, па су благо и пешке гонили до Задра, све око Каринског мора, па низ Равне котаре. Беху велики закупци, пуни пара. Имали су и своје касапнице и у Обровцу, у којима си увек могао наћи меса. Код њих се трговало у свако доба дана и ноћи, а није им било тешко ни љубазну реч да кажу. И држали су се међу собом и помагали више него наши Далматинци.

Део меса носили су и на Приморје, богатунима. Слали су и за Италију и ко зна куда све.

А уредно су плаћали. Кад они дођу из Задра, а познавали смо их издалека по белим округлим капицама, свако се нада да ће брзо продати. Отац Миле добро је са Арбанасима стајао, па је за њих откупљивао благо и од других сељака. Имао је, ваљда, рачуна. Знао је свој посао.

И ја сам радио, као дечак. Морало се. Чуваш козе или овце, привређујеш, како би се данас рекло. Није било школе, да се у њу иде. Сви смо били неписмени, осим оних који беху самоуки.

Ја сам научио читати код коза, на Велебиту. Ћаћа ми је набавио из Задра неку читанку са великим словима. Ваљда

још из времена Доситеја, који се скитао и по овим крајевима и учио децу читати и писати и тако зарађивао крув за живот. Толико сам научио слова да сам само мало грешио. Али нисам волео рачунати. Да сам и то знао, не би нико био испред мене.

Прво сам научио латиницу, а потом ћирилицу. Кад ми је дошао брат по мајци Јован, из Италије, из заробљеништва, где се описменио код неких учитеља, онда ја њему речем да ми напише презимена Гњатовић, Ђурић, Миланко, Огар, Бербер, Баца, Курица и друго, а све ћирилицом, тако да ми се сва слова измешају. После сам ја то учио. И, богами, научио. Читао и писао. Био сам већ велики клапац тада. Сви су Мушковчани говорили да сам паметан и да ћу далеко догурати. Био сам као неко чудо. Веровали су да ћу чим одрастем постати велик адвокат и бранити их пред судовима или од финансиа. А што се то није испунило, крива је, веле, сиротиња која ми није дозвољавала да идем на високе школе. Тако ти ја останем да растем на Велебиту и поред Зрмање, као и сви моји годишњаци.

Сећам се, на Велебиту је било вукова, орлова и гавранова, а говорило се да има и вукодлака.

Једног дана, док сам чувао козе, оне се растрчале. Ја онда слетим да их покупим, кад одједном угледам вука. Крај њега лежи мој јарац, предводник, прекланог грла, само што још удара задњим ногама у празно. А вук, овако, леко сав крав. На врату му рана, из ње се крв слива у танким млазевима. Не миче се, не гледа ме. Ноге ми се подсекле. Док се привлачио козама, јарац га, ваљда, дохватио роговима, па своју храброст платио животом. Повучем се тихо и кажем, кад сам дошао до стана, да сам видео рањеног вука, али и момци и девојке узвикаше на мене: „Шта ти знаш шта је вук! Причаш глупости!“ И све тако. Мени, брате, непријатно. Као, ја лажем.

Кад ујутру, а он њима, онако рањен, удавио овцу. После тога рекоше да ја не лажем, да је био вук. Па ти се мало и поплашише. Данима нико није ишао далеко од стана.

Орлова је изнад Мушковаца било мало. Понекад понеки слети, уграби какву одлуталу живину и врати се у свој невиддом. Причало се да се појављују у мноштву само у време ратова, кад нападају немоћне рањенике, тражећи им оштрим кљуном црну цигерицу за своју несвакодневну гозбу.

Било је, међутим, много гавранова, који су живели на високој литици. С пролећа, кад би заостало какво слабачко шиљеже иза блага, они, онако велики, попут орлова, слете па га убију. Говорило се да су то потомци гавранова који су се на Косову најели јуначког мяса, па се на њега толико навикли да су се кретали заједно са српском војском и били сведоци и учесници многих бојева. Настанили су се, наводно, на Велебиту када је Стојан Јанковић са братом Илијом почео да туче Турке по Буковици и да их изгони, чиме је гаврановима обезбеђено хране у изобиљу.

Ћаћа реши једног дана да се испне на литицу и да гаврановима растури гнездо. Да није било пушака у њега, били би га гавранови тада убили. Пуцао је док их није све разјурио. После су се настанили на најгорњој литици на Велебиту, на Малом Алану, окренутом истовремено према Обровцу, Грачацу и Госпићу.

Говориле бабе да на Велебиту станују и вукодлаци. Да долазе обноћ, улазе у куће које су им се замериле, да нападају људе у сну, да их притискају, море их и пред зору беже у гробље.

Покојни ћаћа је казивао да је он видео једном пред ноћ црног кучка на ледини крај куће као вукодлака: имао је људску главу, дугу косу, а ишао на четири ноге. Чим се ћаћа прекрстио, кучак је несто као да га није ни било. После се говорило да је то био Мицоња, покојни Арбанас, трговац стоком, за кога се знало да се још за живота премећао у ву-

кодлака и као кучак нападао усамљене жене које би саме силазиле на Зрмању по воду и сагињале се више но што мушко око допушта.

Причао је ћаћа и други пут да је ишао преко потока и да га је опет срео. Да га је познао и да је кучку викнуо: „Марш, Мицоњо!“ И кучак је одмах одлетео у гроб, који се раскрилио пред њим.

Да ли се то нешто ћаћи намакло на очи, или се био поднапио, ко зна.

Чуо сам, опет, да је кум-Завишин отац, Стеван Урукало, казивао да је тај Мицоња, који се премеће као вукодлак у кучке, ћурке и друге животиње, у ствари некакав алајбег Јусуф бег Филиповић, који је био утамничен од харамбаше Цвијана Шарића док му је млада и распусна жена орцала по Крајини. Сад бегов дух још увек лази у потрази за њом и њеним љубавницима, међу којима је био, веле, и пашин ћехаја, али и Мали Радојица, и не може се бег смирити док их не ухвати заједно у постељи као од мајке рођене. Да ли је то истина, не знам. Знам само да Мицоњу нисам видео. Никад.

Река Зрмања није била далеко од наших кућа. Толико – сто метара. Воду смо носили са Зрмање за прање. На реци смо имали и ступе и у њима тукли и прали биљце кад се на њима више није могло спавати од јаког воња. Воду за пиће користили смо са Зрмање само кад би извори пресушили, а и онда бисмо је прокувавали. Извор, одмах испод Огаровог слапа, давао је хладну и питку воду. Читави горњи Мушковци долазили су на њега. А и млаз му био јак. Пресушивао је ретко. Кад би се то и десило, после затаје свих извора, остајао би да тече Џебановац, с друге стране Зрмање, при дну Буковице, па би млади Мушковчани ишли преко чамцима или ногоступом преко Берберовог бука, скачући са стене на стену, и доносили у балонима и мешинама хладну и питку воду за коју се причало да човека подмлађује по један дан за сваки попијени гутљај.

Зрмања извире изнад Ервеника, из Динаре, и тече до Обровца, у море. Прелама се на Јаковића буку. До њега се вода може пити, а после њега сва је надаље слана. Као море, бљутава.

У Зрмањи смо се сви купали, и благо и људи. Негде је брза, нарочито где су букови, али тамо плашљиви нису ишли. Ми смо као деца учили на плићанима: узмемо ужа и сплетемо мрежу, тако да нас она држи у води, па машемо рукама и ногама, све овако. А после смо ишли у дубоко. Нисмо имали гумене појасеве, као дечарци данас. И нико се није с нама посебно бавио. Баце те у воду, па пливај, мајчин сине! Као што се млади керови бацају, па се ни један не утопи.

Купао сам се и на Огаровом и на Берберовом буку, са седре, скачући. Саставим руке и ноге, овако, и скочим у воду. Иначе, ако те вода удари међу ноге, можеш остати јалов, толико је дебела и тешка.

О Петровдану се није скакало у Берберов бук, осим ако ниси мало ћакнут. Кажу да на тој великој врућини, кад камен цврчи у води, излази из подземне пећине, одмах до Аврамовог млина, некаква ала која гута воду, онако жедна, па Зрмања одмах на том месту пресуши те скакач удари главом о стену и разбије се. Ако не погине тако, а оно га вода, коју ала повуче у своје ждрело, понесе, па му залуд запомагање јер га нико не може чути од великог хука бездана, који траје док ала не прогута несрећног пливача, након чега се све смири као да се ништа није десило. Тела таквих несрећника никад нико није нашао. Као да су заједно са душом отишла на неки други свет.

Само женама ала није могла да науди. Жене би везивале сукње као димије и улазиле у воду, пливале по површини и при обали као галебови, и никад се ни једној ништа није десило. Разлог томе нико није одгонетнуо, али да је ђаво у то умешао своје прсте, у то смо сви веровали.

Само се утопила, кажу, давно, Коса Смиљанића, бегујући од Турака и Мује Хрњице. Скочила је са врха стене стубоком у Зрмању, а иза ње је остао бусен траве у реци, као острво цветно, које се ноћу, о месецу, покретало, а враћало на првотно место увек о Илинштаку, кад је и била потонула. Ко би са тог цвета убрао росе па тиме намазао очи вољеног, за читав живот би га омађијао и водио као пашче на узици, тако се причало. Казивало се и да је један наш Вучковић, родом од Смиљанића, леп ко слика, замађијао неку младу ђевојку из рода Јанковића и да му је, после, умрла на порођају оставивши сина да га Вучковићи, као свога, подижу. Мој ћаћа је био пето колено тог Вучковића, који се никад више није женио. По томе смо ми и од рода Јанковића, али не знамо да ли од Стојана или од Илије.

Да л је оно за росу са Косиног острва истина или не, не знам. Ја сам једном допливао до њега и истресао сву росу на свој длан и њоме умио своју Тодору док је спавала, а сад, да ли ми је била верна, ко би га знао. За жену то никад не можеш гарантовати. А да л ме волела? Ваљда јесте чим се за мене удала. А да је моју реч поштивала, то јесте.

Постојала је и Огарова пећина, на билишинској страни, изнад високог а плитког Огаровог бука. Покојни ћаћа је причао да је ишао унутра, да имају врата која се одовуд затворе тако да их одонуд не можеш отворити. Затворе се некаквом великом каменчином. Каже да је пећина толика да би све мушковачко благо стало унутра. Могао би тамо и барјак носити, кад уђеш. А на среди је камен, ко за софру. Као, то је било место ускочког харамбаше Вука Мандушића, где је Вук делио благо својим војницима после похаре Турака, када је попалио Кључ, па све са Турцима на леђима успео да измакне заседе и да се без веће изгибије дочепа Равних Котара. Ту је, кажу, смишљао и поход на Грачац, али га је претекао харамбаша Петар Смиљанић, отац Илије Смиљанића, па упао у заседу и погинуо.

Други су говорили да је то некад била турска тамница. Кад би кога оброчачки Турци уватили, тамо би га стављали док не умре, наваливши ону каменчину на врата.

Причало се да су из пећине једном Билишанци изнели неке кости и да се на то надо велики град, па да није стао док кости нису бацили натраг, тако да су кости пропадале кроз вртлог, ударале у зидове и звуком одјекивале неразумљиво име, све док се нису смириле негде на дну, у дубокој води. Који су то пажљиво ослушкивали казивали су да су чули име Вука Мандушића, а други да се јасно могло срицати име турског јунака Јусуф бега Филиповића. Чије је име, мисли народ, онога су и кости. Чека се да вода зрмањска поврати јунака којег је прогутала, да би се коначно утврдило чије су кости, јер ће се тада напокон установити власник гроба, а чији је гроб, вели народ, онога је и земља и држава.

Неки, особито школци, а таквих је у моје време било мало, казују да је то свеједно, јер и Мандушић и Филиповић беху Срби, па је јасно да су то српске кости на српској земљи.

У таквом сам окружењу растао и одрастао.

Нити да кажем шта је јава, нити шта је сан.

И сада ми је све измешано и само понекад промине Зрмања као главобољна муња, која ме подсети да данас, док живим у Бачкој, из моје главе није ишчезла густа сенка детињства.

2.

У велики Фрањин рат отишли су стричеви Шпиро и Јуриша. Мобилисан је и брат ми по мајци Јован. Тађу није закачило. Ваљда је имао више година, а можда што је био и хранилац породице, па га поштедело.

Тада их је отишло осам из нашег заселка, а из читавих Мушковаца не знам им ни броја. Прво су их бацили на Дри-

ну, против Србије, а кад је Фрањо видео да су слаби борци, да више пуцају у небо него у Србе с друге стране реке, терао их је у Талију. Ту су се наши добро показали. Ишли су на бајонет, певајући.

Многи су страдали. Причало се да су се још код куће тровали, пили као неки дуван, да не би ишли на фронт. Неки су секли и десне кажипрсте, да не би могли пуцати. Секиром, на пању. Такве би власт, ако би их открила, трпала у тамнице. Неки су стигли, причало се, све до Угарске: из затвора у затвор, из логора у логор, док им се траг не заметне. После рођацима дође писмено да су страдали у борби. Као, прогутали их ровови, бункери, непријатељске бомбе. Највише су страдавали Срби из Босне. Принцип, који беше из Грахова, млад, луд, уби у Сарајеву престолонаследника Фердинанда, на Видовдан, а Фрањо Јосип из освете отвори лов на Србе.

Патила Србија, патили и ми са њом.

Ко не страда у рату од метка, тога однесоше оспице или шпањола. Где је ко умро, ту је остао. Ко је онда мртве са фронта доносио!

Оспице су и на мени биле. Све се красте ухвате по лицу, па се спуштају наниже. Најтеже је било кад су избијале по ногама. Онако крастав ниси никуд пристао, а ни твоји не воле да те гледају, осим рођене матере. Али ко једном преболи оспице, више их није могао добити. Тај је ходао слободно и у туђе куће, из којих су браћа и сестре оболелог бежали.

Јадан бого! Ко да се прави рат увукао и међу нас, цивиле. Нигде не пуца, али се гине. И то понајвише умиру деца. Само од Вучковића отишло је седморо. А власт није дала оспице носити и копати у гробљу, него се свако копао у својој огради.

Покојни ћаћа и матер за месец дана укопаше три детета, сва три млађа од мене – један мушкарчић и две девојчице.

Ја једва остао жив. Клапац, јак, још мало па пристао за женидбу. Остала ми само једна краста, ту на врату, лево, и

данас јој се белег види. Другима је, боме, остајало лице све изровашено да га рођени ћаћа није могао познати.

Шпањола, опет, није се споља показивала, али се умирало и од ње. Много. Дошла некуд из Шпањолске. Као грип данас, само много тежи. Понајвише су умирали старци, али и мушкарци у пуној снази. Болесници су имали велику ватру. Па бунцају. Више ноћу. Ко да их све вештице света нападају! А чело и очи горе, можеш свећу на њима укресати!

Оспице однесоше децу, шпањола однесе одрасле људе.

Казивало се да је цар Фрањо говорио да му је шпањолу убацила Америку, како би рат изгубио. А да тога није било, да би за пола године покорио читаву Талију и да би рат био његов.

И ћаћа мој, који у рат није ишао, умре од шпањоле, зими, одмах после Савиндана.

Ћаћа је кашљао да није могао дисати. Уватила га и ватруштина. Матер моја говорила да легне, али он није хтео. Видео да је дошао крај, али неће у кревет.

Дошао Стеван Урукало, кум наш, да иде ћаћа да му закоље двизицу. Ћаћа каже: „Брате Стеване, ја то не могу.“ „Ја, – каже, – морам посијати жито. Ко ће га жети, ја нећу. Ал нека ми деца нису гладна крува.“ Овако он говори, а тако и било. Ујутру ишао, најбољу земљу посијао, поред Зрмање. После легао. Ми видимо да није добро. Покојни стриц Јуриша долази предвече и пита: „Миле, хоћеш ли нам ти умријети?“ Каже: „Ја хоћу, а кад умрем, пошаљи по четири моја нетијака, да ме они носе.“ Онда пита стриц, је ли он коме дужан. А он рекао да је Стевану Урукалу, куму, дужан седамсто вијорина, а Куђури, мом брату од тетке, петсто вијорина. Па затражи да му доватим новчаник. Покојни стриц каже да му не дам. Ћаћа је лежао, овако крај мене, покривен биљцем. Поче се љутити на ме. Онда матер Мика, која је и сама имала шпањолу, али лакшу, каже са свог кревета „Дај му, дај му!“ Сестра ми Ђука седела поред стрица. Сад ћаћа ту

пребацио да је то Куђурина сестра, знаш. Пребацио и каже као Куђуриној сестри: „Петсто вијорина има, ево ти дајем петсто круна. И добро упамти, немој после да ми од деце тражите!“ Покојни стриц каже Ђуки да узме паре. Она се као нећка, али узе. Онда пита стриц: „Јесам ли ти ја можда дужан?“ Каже: „Ниси ти ништа дужан. Ти си – каже – исплатио све.“ И устане са кревета и изађе напоље. Пустио воду, вратио се и готово. Како легао, тако и остао.

Копали смо га код цркве Светог Јована. Тамо смо се сви копали. Лежало је тамо пола села.

3.

Вучковићи су имали станове на Велебиту, у планини. Тамо је годинама долазио и Раде Симоновић, лекар из Сомбора, па обигравао око наших станова као да тако шта први пут види у животу и, све поцупкујући од радости, фотографисао својим огромним апаратима набављеним у Бечу. Њему су ти наши сиромашки станови, направљени као мале колибе од неокресаног камена, изгледали као најлепше градске палате. Тако је и говорио, преда мном као клапцем, својим сапутницима. А волео је, колико смо ми видели, и младу и свежу јаретину са ражња, која му је, са мало капуле, леба и вина, мирисала на смиље којим је читава Буковица одисала. Умео је, у сумрак, док попци зричу при месечини, и сам да, стидљиво, запева наше ојкаче и поскочице.

Ја сам за време великог Фрањиног рата већином био на стану, на планини. Лети ми дају волове, а зими козе.

Па се дружимо, момци и девојке, из различитих кућа. И села се читава помешају, али увек знамо ко је откуд. Пред ноћ разлучујемо стоку, па се и ми одвајамо, да се јутром, рано, опет састанемо. Тако из дана у дан, док се не зами-лујемо. Онда је све лакше. Једва чекамо да кренемо у планину.

Најчешће је долазила Тодора. Стан јој је био изнад Јасеновца. Саренемо благо на исту висину, па нек брсте, а ми гледамо изблиза. Гледамо благо, а, боме, гледамо се и између себе. Тамо, на Велебиту, Тодора и ја смо се и упознали. Она беше из рода Огара. Ишли смо једни другима на славу. Ми смо славили Никољдан, а они светог Јована.

Била је старија од мене једно годину дана. Али, била ми, брате, мила, онако једра и прсата, црних очију. Заједно смо на стану бивали преко читаве зиме. С нама само моја сестра по мајци, удата за стрица Шпиру, који је на фронту у Талији, на Пијави, био послани неком швапском официру, грофу, па га после окршаја са Талијанима вукао рањеног десет километара, док га није довукао до батаљонског лекара и тако му спасао живот; а гроф, уместо захвале, врати Шпиру у борбу, на бајонет с Талијанима, па ти се стриц Шпиро попишмани, не хтеде да се врати већ узме некакав дуван, да и он пије, да се као трује, па се отровао сасвим и тако и умро. Уместо грофа он страдао. Та моја стрина и сестра по мајци правила се да ништа не види шта Тодора и ја чинимо. Градила се да је закупљена козама, а канда је и сама мало намештала да се замилујемо. Ко ће га знати!

Ја сам се оженио о Никољдану, одмах после Фрањиног рата.

Прво сам Тодори дао паре о Митровдану. У њеној кући. Са мном је био стриц Јуриша. Каже он њеном очуху и матери да смо дошли за паре. Ја велим како се Тодора мени обећала код коза. Онда они кажу Тодори да донесе столицу. Да се покажем хитар, скочим ја уместо Тодоре, скинем столац са купусне каце и ставим на њу паре, јабуку и прстен, све уједно замотано у црвени рубац, Тодора узме, богами, без застајања. Очух, кад то види, рече да метне паре и јабуку у сандук, а прстен да јој ставим на руку. Учиним ја то одмах, опет хитро. Срећан ја, срећна Тодора. А како и не би кад је она већ била моја. Онда јој каже стриц да принесе ретке,

цванцике и сребро, којим се девојка паше. Даде она стрицу ретке, а он каже да ће то донети кад буде свадба и кад Тодора буде млада.

Тако смо се ми верили.

По Тодору су о Никољдану, нашој слави, ишли стриц Јуриша и брат ми по матери Јован. Био је с њима и Веселиновић, Куђура, брат од тетке, млад, млађи од мене. Ја ни сам ишао, није ни обичај. До Тодорине куће било километар пута, не више, све дуж Зрмање, ногу пред ногу. Понели су вино и печеницу. За себе. Ако не би било у младиној кући, и да јој не праве трошак.

Провели су тамо целу ноћ. А били су се пољутили. Покојни брат Јован рекао Јуриши да он неће старешине нада се. Наљути се и утече. Куђура се није хтео дигнути. Да се он подигао, онда Тодору не би ни довели. После се и Јуриша опио, па није могао доћи кући него га Куђура донео на рамену, као врећу. Бацио га зором пред кућу, онако малешан, али јак. (Куђура га звали, а име му било Ђуро.) Тодору довели као успут. Ишла, сирота, за Куђуром, по мраку, све је ноге изранила.

Од имовине донела само једну бошчу женских крпа, неке сукње, чарапе и вунени џемпер. То је било све.

Ми је дочекали како смо могли. Заклала матер Мика две козе, позвала најближе своје, није их било много. Таман да сви станемо око огњишта. Ми, овако, у средини куће, а ту, одмах иза зида, тор и козе. И мирис јарца, шта ћеш.

Пили гости вино, певали песме, зна се какве. О млади, о младожењи, а све шаљиво. Спрдају се, такав је био ред. Предводи Куђура.

Кад је легање било, одем ја у омању покрајњу собу. Онда доведу Тодору и донесу кокош коју су заклали и испекли за младенце. И оставе нас саме.

Богами, Тодора и ја нисмо кокош ни погледали.

Имали смо друга посла.